

Література:

1. Арістова І. Наукова школа у галузі інформаційного права: на шляху до розбудови суспільства знань в Україні (частина перша). *Публічне право*. 2017. № 2 (26). С. 9–17, 10.
2. Шевченко А. Є. Наукова школа «Інтелект» професора Івана Богатирьова на шляху трансформації кримінально-виконавчої системи України в пенітенціарну систему ISSN 2617-4154 *Ірпінський юридичний часопис* : науковий журнал. 2025. Вип. 1 (18) 123 С. 24

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-532-0-3>

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОТРИМАННЯ ВЧЕНИХ ЗВАНЬ ДОЦЕНТА І ПРОФЕСОРА В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Боровик Андрій Володимирович

доктор юридичних наук, доцент,

відмінник освіти України,

віцепрезидент з наукової роботи,

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Механізм присвоєння науковим і науково-педагогічним працівникам вчених звань в Україні визначається Порядком присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.02.2016 [1].

Здавалося б все чітко розписано законодавцем у згаданому нормативно-правовому акті і жодних труднощів не повинно виникати. Водночас на практиці науковці роками не можуть отримати вчене звання незважаючи на виконання формальних вимог зазначених у згаданому документі.

Зокрема перш за все науковці стикаються з бюрократичними та нормативними труднощами. Так, сучасна система присвоєння вчених звань ускладнена надмірною кількістю документів і довідок, які потребують підтвердження на кожному етапі. Постійні зміни у нормативних актах МОН створюють ситуацію невизначеності й нерівних умов для науково-педагогічних працівників. Відсутність єдиної цифрової системи для подання документів змушує викладачів витрачати значний час на паперову звітність.

Єдиним шляхом подолання цієї проблеми є створення сучасної електронної платформи для збору та обробки документів, уніфікація критеріїв і вимог, проведення регулярних роз'яснень і консультацій для викладачів.

Окремі науковці скаржаться на занадто жорсткі вимоги до наукових публікацій. Значна частина вимог орієнтована на публікації у виданнях, що входять до Scopus та Web of Science, де вартість друку може бути непомірно високою. Українські ж фахові журнали часто не мають належної індексації, а отже, викладачі вимушені звертатися до закордонних видань. Крім того, наголос робиться більше на кількості публікацій, а не на їхню наукову вагу, актуальність та практичний вплив.

З метою вирішення даного проблемного питання необхідно створення умов для підтримки публікацій у провідних журналах за рахунок державних і грантових програм, активний розвиток українських наукових видань, орієнтація на якість наукових робіт, а не лише на їхню кількість.

Турбують наукову спільноту і кадрові та організаційні бар'єри. Так, для отримання звання необхідний тривалий стаж науково-педагогічної роботи, що ускладнює просування молодих учених. Крім того, конкурсність посад доцента і професора обмежена, адже в університетах існує певна кількість ставок, які не завжди відкриваються у потрібний час. Також поєднання навчального, наукового й адміністративного навантаження призводить до перевантаження викладачів і зменшує можливості для активної наукової діяльності.

Дане питання можна вирішити шляхом створення більшої кількості конкурсних посад, запровадження більш гнучких підходів до вимог стажу для різних галузей знань, розподіл навантаження між викладацями і науковою діяльністю.

Посади науковців в Україні не дуже фінансово підтримуються державою. Не дарма говорять, що отримуючи копійки професори та академіки повинні вирішувати глобальні питання для країни (знаходити ліки від вірусу чи шляхи виведення країни з фінансової кризи). Тому фінансова залежність вчених є також ще одним із проблемних питань. Оплата публікацій, перекладів, участі в міжнародних конференціях вимагає значних коштів, що не компенсується заробітною платою викладачів. Надбавки за вчене звання залишаються низькими, що не стимулює до додаткових зусиль і наукових здобутків. Брак фінансування обмежує можливості для проведення якісних досліджень і публікацій.

Створення державних і міжнародних грантових програм для підтримки науковців, підвищення матеріальної винагороди за отримання

вченого звання, розвиток партнерства між університетами та бізнесом значно дозволило б вирішити зазначену проблему.

Окремо хочеться звернути увагу на суб'єктивні фактори. Так, присвоєння вчених звань іноді залежить від суб'єктивної оцінки членів вчених рад. Вплив «людського фактору» може призводити до упередженості чи нерівних умов для кандидатів. Недостатня прозорість процедур посилює недовіру до системи.

Шляхом подолання цієї проблеми є впровадження прозорих механізмів прийняття рішень, застосування чітких критеріїв оцінювання наукових досягнень, залучення незалежних експертів.

Важливу роль при спробі отримання вчених звань відіграють психологічні та часові труднощі. Тривалий процес підготовки документів, численні вимоги та постійне навантаження сприяють професійному вигоранню. Молоді науковці часто відчують брак підтримки й орієнтирів для кар'єрного зростання. Атестація вимагає не лише наукової продуктивності, а й значних часових ресурсів, що відволікає від основної діяльності.

Запровадження менторських програм для молодих учених, підтримка психологічного здоров'я викладачів, формування культури академічної взаємодопомоги дозволить повністю ліквідувати зазначену проблематику.

Таким чином отримання вчених звань доцента і професора супроводжується низкою об'єктивних і суб'єктивних проблем. Їх вирішення можливе лише за умови комплексного підходу: реформування нормативної бази, фінансової підтримки науки, розвитку національних наукових видань, а також створення сприятливого академічного середовища, де визнається і цінується якісний науково-педагогічний внесок кожного викладача.

Література:

1. Про затвердження Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.02.2016. Електронний ресурс. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-16#Text> (дата звернення 01.09.2025).